Autor Guste Santini
Ponedjeljak, 09 Listopad 2000 13:22

Jedno od nezaobilaznih radova iz klasične političke ekonomije svakako su Načela političke ekonomije i oporezivanja Davida Ricarda iz 1817. godine. Velik je doprinos Ricarda ekonomskoj znanosti. Postati klasičarem nakon Adama Smitha (Bogatsvo naroda iz 1776. godine) samo po sebi je veliko postignuće. Zašto sam ovaj napis započo ovim pozivanjem na Davida Ricarda? Prosto zato jer je Ricardo rekao: u konačinici svaki porez je porez na profit. Da bi to objasnio napisao je knjigu koju sam spomenuo. Metoda analize i njezini dosezi i danas su zadivljujući bez obzira na proteklo vrijeme i na napredak znanstvenog instrumentarija.

Ako je Ricardo u pravu, a ja o tom stavu nemam dilema jer je proces reprodukcije nedjeljiv, tada je odista čudnovato zašto je najavljeno oporezivanje dividendi u Plitvicama tako, gotovo nečujno, prošlo. Radi li se o neznanju ili rezignaciji? Vjerojatno o svemu pomalo.

Prvo i najvažnije što treba sasvim precizno reći jest da su porezi u Hrvatskoj nedopustivo visoki. Primjedbe na sistem i politiku oporezivanja stoje iako, što je javnosti poznato, kritiziram postojeći sistem i politiku više od deset godina, moram reći, to nije centralni problem. Problem se nalazi na strani rashoda proračuna. Rashodna strana proračuna je "kancerogena". Naprosto veličinu proračuna nije moguće "smjestiri" u domaći društveni proizvod. Kad jednom građani imaju prava kakva imaju, tada ministru financija ostaje da se "snalazi". Druga je priča kolika se cijena zbog toga dnevno plaća i koje su posljedice te i takve politike na srednji i dugi rok.

Stoga će ovaj rad biti temeljen na načelu porezne sposobnosti a ne koristi. Iako je načelo korisnosti superiorno javna dobra ipak nisu komercijalna dobra i koliko god tražili uporišta u teoriji praksa tvrdoglavo inzistira na različitostima učinaka. Razlog zašto načelo porezne spodobnosti u poreznoj politici, kao djelu ekonomske politike, postaje sve šrie prihvaćeno nalazi se u činjenici da svaka nacionalna ekonomija želi povećati svoju konkurentnost. načelo porezne sposobnosti je prema tome načelo koji se određuje suglasno koncepciji i strategiji razvoja i nije isto za sva vremena.

Postoji odlučna veza na relaciji kamatne i profitne stope. Kratkoročne oscilacije, u veličini i diferenciji kamatnih i profitnih stopa, tokom konjukturnog ciklusa upravo su identifikacija samog poslovnog ciklusa.

Knjigovodstvo nam kazuje: kada se od prihoda odbiju rashodi dobijemo bruto profit. Postoje razlike između bruto profita i profita kao porezne osnovice što u ovom radu zanemarujemo jeer je to dopustivo s obzirom na cilj naše analize. Način oporezivanja bruto profita je kriterij investiranja investitorima. Otuda porezne reforme od osamdesetih podrazumjevaju smanje oporezivanja profita.

Neto profit može biti zadržan ili podjeljen. Moguće je da se dio zadrži a dio podijeli. Poreznom politikom moguće je utjecati na raspodjelu neto profita. Ovo se čini kada se žele ostvariti nefiskalni ciljevi poreznom politikom. Njemačka je poslije drugog svjetskog rata upravo to učinila. Učinila je suprotno od najava iz Plitvica. Preferirala se je isplata dividendi.

Dividenda se, obično, ponovno investira. To, drugim rječima, znači da će se isplaćena dividenda "vratiti" u proces reprodukcije. Ono što je bitno nije znano gdje će jednom isplaćena dividenda biti investirana. Prema tome, kada se želi povećati alokativna učinkovitost investiranja tada će porezna politika preferirati isplaćivanje dividendi. Moguće je da će se oporezivati zadržana dobit. Kada se želi povećati stopa "samofinanciranja" tada će se oporezivati dividende dok će se preferirati zadržana dobit.

U Hrvatskoj je do sada bio neutralan utjecaj porezne politike na odnos zadržane odnosno isplaćene dobiti. To je slika ako se analizira sama raspodjela profita.

Međutim, ako profit promatramo u međuovisnosti sa kamatnom stopom tada se slika mjenja. Naime, invesitor - građanin - uspoređuje isplaćenu neto dividendu i neto kamatnu stopu uz respektivne rizike. Tako nije moguće oporezivati dividendu ukoliko se ne oporezuju i kamate na kreditna ulaganja. Drugim rječima, pojednostavljeno govoreći, najavljeno oporezivanje dividendi od 15% znači oporezivanje isplaćenog profita u obliku dividendi po stopi od 40%. Postavlja se pitanje da li se tako povećava ili smanjuje mogućnost potrebitog investiranja. Jasno je da se smanjuje. Da bi stvari ostale iste treba uvesti porez na kamatu. Kolika je nacionalna štednja uglavnom je poznato. Nje gotovo i nema. Što više Hrvatska u cjelini ima negativnu štednju što se vidi iz povećanja zaduženja prema inozemstvu. Namjera da se privuče strani kapital sasvim sigurno neće se ostvariti najavama iz Plitvičkih jezera.

Oporezivanje dividendi i kamate postavlja pitanje poreznog tretmana kapitalnog dobitka. Iskustva u svijetu pokazuju da se produženje vremenskog horizonta investiranja rješava smanjenjem od oporezivanja kapitalnih dobitaka ili njegovim neoporezivanjem. Kako bi se to rješilo u Hrvatskoj nije jednostavno odrediti jer nisu poznati željeni učinci promjena oporezivanja dobiti. Naime, oporezivanje dividendi znači drugačiju od proklamirane politike i u izravnoj je suprotnosti potrebama hrvatske privrede.

Ne ulazeći u dodatnu analizu jasno je da oporezivanje dividendi nije održivo. Podržavam namjeru uvođenja investicijskog kredita (investirano se odbija od porezne osnovice) koji nije dostatan da bi poništio najavljene promjene vezane uz uvođenje poreza na isplaćene dividende. Nije moguće podržati ukidanje zaštitne kamate na kapital (jedno od rijetkih dobrih rješenja u našem oreznom sistemu) koja destimulira kaitalno intenzivne grane. One su nosioci razvoja u svakoj privredi. Naime, mala i srednja poduzeća su tek izvedenica i njihova je učinkovitost, u konačinici, određena velikim sistemima koja značajno izdvajaju na istraživanje i razvoj. Male i srednje kompanije to jednostavno nisu u stanju troškovno izdržati. Pojedini pozitivni primjeri tek su zvijezde a nikako pravilo.

Zaključno valja reći da porezni sistem nije moguće mjenjati prema državnim potrebama. Postoji porezni kapacitet svake nacionalne ekonomije i njegovo je korištenje determinirajuće za visinu nacionalne dividende. Porezni sistem dio je privrednog sistema koji je dio društvenog sistema a koji je temeljen na koncepciji i strategiji razvoja. To je suština priče zvana Hrvatski porezni sistem. Poznata je izreka kako su stari porezi dobri porezi. Ova izreka se temelji na novim troškovima prilagođavanja sudionika procesa reprodukcije promjenama u poreznom sistemu znana kao mrtvi teret oporezivaja. Vlada, poduzetnici i sindikati morali bi preispitati svoje stavove. Naime preferiranje kapitala u odnosu na rad sudbina je male i otvorene, uz to, i

nerazvijene zemlje kao što je to Hrvatska.

Najavljeno uvođenje eura u izravnoj je suprotnosti sa najavljenim oporezivanjem dividendi. Razlog ovom je u činjenici da oporezivanje dividendi smanjuje investicijsku aktivnost. Euro, upravo suprotno, inzistira na maksimalnoj transparentnosti i privlaćenju stranih investitora. Jedno i drugo neće ići. Vodeća šestorka koja je na vlasti mora se o tome očitovati. Pozitivne naznake monetarne politike ovim će biti više nego poništene. Može se zaključiti da se nastavlja divergentna politika monetarnih i poreznih vlasti. Nadam se da će se Savjet HNB o najvaljenom uvođenju poreza na dividende javno odrediti. Ovo tim više što su u Savjetu…. stručnjaci čije je to uže područje znanstvenog interesa.